

Wprowadzenie do wykładu „Patologie transformacji polskiej bankowości” red. Piotr Nisztor

Sektor bankowy to w każdym kraju krwiobieg gospodarki mający wpływ na niemal wszystkie elementy życia, będący ściśle związany z polityką państwa. Szczególnie widoczne było to w okresie PRL. W tym czasie banki podobnie jak inne przedsiębiorstwa czy instytucje znajdowały się pod pełną kontrolą komunistycznego reżimu. Kluczowy okazał się okres rządów Edwarda Gierka – I sekretarza KC PZPR, gdy doszło do gigantycznego zadłużenia się Polski w zagranicznych bankach. Sytuacja ta na długie lata odcisnęła bardzo mocne piętno na polskiej gospodarce oraz kondycji i działalności sektora bankowego.

Efektom tego było niemal bankructwo Banku Handlowego w 1989 r., czy afera Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego (FOZZ). Pochodną tej fatalnej sytuacji finansowej polskiego sektora bankowego w okresie przemian polityczno-ustrojowych była późniejsza prywatyzacja poszczególnych instytucji. Ten mocno wątpliwy proces próbowano przedstawiać jako jedyny ratunek przed krachem gospodarczym w Polsce. Doprowadziło to do oddania - często za bezcen - wpływu na polską gospodarkę zagranicznym instytucjom finansowym, uderzając w ten sposób w obywateli i rodzimy przemysł.

Przemiany sektora bankowego w Polsce to, mimo upływu ponad 30 lat, niezgłębiony temat zarówno przez historyków, jak i dziennikarzy. Może to wynikać z kluczowej roli PRL-owskich służb specjalnych w tym procesie. Dokumenty znajdujące się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej jednoznacznie wskazują, że charakter i znaczenie banków, ich filii oraz oddziałów zagranicznych były bardzo mocno wykorzystywane do działalności służb specjalnych - zarówno wojskowych, jak i cywilnych.

Na kluczowych stanowiskach w bankach zasiadali tajni współpracownicy II Zarządu Sztabu Generalnego i Departamentu I MSW, a także etatowi pracownicy tych instytucji, działający pod przykryciem. Grali oni pierwszoplanowe role w kwestiach zadłużania PRL w okresie Gierka, a potem działań związanych ze spłatą tych zobowiązań. Aktywność tych związanych z PRL-owskimi służbami specjalnymi osób była często powodem wybuchu afer i skandali.

Większość z nich wiąże się z historią Banku Handlowego, strategicznej dla PRL-owskiej gospodarki instytucji. Do patologicznych sytuacji i procedur dochodziło nie tylko w Banku Handlowym International w Luksemburgu, ale także w mniej znanym Banku Handlowym of the Middle East w Bejrucie.

Działalność FOZZ również wiąże się bezpośrednio z Bankiem Handlowym, który wraz z dokumentacją i wieloma tajemnicami został potem sprywatyzowany. Podobnie zresztą jak inne instytucje bankowe odgrywające ważną rolę

w PRL-owskiej gospodarce jak np. PEKAO SA, BRE Bank czy banki wyodrębnione z Narodowego Banku Polskiego.